

دانشجوی ممتاز

در آیین‌نامه تسهیلات آموزشی و پژوهشی برای دانشجویان ممتاز دوره‌های کارشناسی ارشد و دکتری Ph.D مصوب 75/9/6 شورای عالی انقلاب فرهنگی دو بند اثرگذار بر کیفیت آموزش و پژوهش رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی وجود دارد که دانشجویان برای دستیابی به آن‌ها با دو مانع مواجه‌اند. در بند «د» ماده 1 این آیین‌نامه آمده است که «دانشجویان دوره کارشناسی ارشد دارای دو مقاله و دانشجویان دوره دکتری دارای سه مقاله در مجلات علمی - پژوهشی ممتاز شناخته می‌شوند». در ماده 4 همین آیین‌نامه آمده است «دانشگاه می‌تواند دانشجویان دوره کارشناسی ارشد موضوع ماده یک این آیین‌نامه را که معدل کل دروس آن‌ها هفده و پایان‌نامه آن‌ها با درجه عالی ارزشیابی شده باشد، برای تحصیل در دوره دکتری بدون شرکت در آزمون ورودی پذیرش کند». گرچه این دو مورد برای بالابردن کیفیت آموزش و کیفیت پژوهش بسیار مطلوب می‌باشند، اما دستیابی منصفانه به هر یک از این دو معیار دشوار، به تلاشی مضاعف از سوی هیئت‌های تحریریه و اعضای هیئت علمی نیازمند است.

متأسفانه با خط‌مشی بحران‌زایی که کمیسیون بررسی مجلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در پیش گرفته است، دانشجویان کتابداری و اطلاع‌رسانی احتمالاً تا مدتی طولانی نمی‌توانند از مزایای بند «د» ماده 1 استفاده کنند، زیرا با محدود شدن مجلات علمی / پژوهشی به فقط یک موضوع، دیگر مجله‌ای علمی / پژوهشی باقی نمانده است تا مقالات دانشجویان کتابداری و اطلاع‌رسانی در آن‌ها منتشر شود.

در رشته کتابداری (و احتمالاً در بسیاری از دیگر رشته‌ها) تعداد فارغ‌التحصیل دوره کارشناسی ارشد با معدل هفده و پایان‌نامه با درجه عالی کم نیست. اگر بپذیریم که معدل هفده ثمره تلاش دانشجویان است، در پذیرش پایان‌نامه با درجه عالی توافق جمعی وجود ندارد. زیرا متأسفانه، سنتی آموزش است که نمره پایان‌نامه به استاد راهنما داده می‌شود و نه به قابلیت و توانایی دانشجو. کم نیست شواهدی که نشان دهد بر سر نمره پایان‌نامه بین استادان درگیری لفظی پیش آمده است، یا در دادن نمره پایان‌نامه نوعی بده‌بستان نانوشته بین استادان راهنما موجود است. در چنین شرایطی دو راه پیش روی داریم: 1) واقعیت را نادیده بگیریم و به پیامدهای نامطلوب آن اهمیت ندهیم؛ 2) بکوشیم تا بر این دو مانع غلبه کنیم.

خوشبختانه شواهد موجود حاکی از توان کتابداران در غلبه بر مانع اول است. یادآور می‌شود که کتابداران یا با مقالات خود یا با مدیریت و سردبیری خود، در علمی / پژوهشی کردن مجله دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه تهران، مجله دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران، مجله دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه فردوسی مشهد، و تا اندازه‌ای مجله علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه

شیراز بسیار دخیل بوده‌اند. خوشبختانه آن قابلیت‌ها هنوز وجود دارد و تعداد زیادی کتابداران بالقوه پژوهنده و نویسنده جوان نیز به جامعه علمی کتابداری افزوده شده است. انتشار هفت فصلنامه جدی کتابداری و اطلاع‌رسانی (شش فصلنامه به زبان فارسی و یک فصلنامه به زبان انگلیسی) در مقایسه با تعداد فصلنامه‌هایی که در رشته‌های علمی دیگر در ایران منتشر می‌شود، شاهدی ارزنده برای این قابلیت است. سه مورد از این هفت مجله علمی / ترویجی هستند و در صورت تلاش و صمیمیت بیشتر کتابداران می‌توانند در آینده‌ای نه‌چندان دور به علمی پژوهشی تبدیل شوند. در این راستا همکاری سردبیر و هیئت تحریریه آن‌ها می‌تواند راهگشا باشد.

جوانی رشته کتابداری در دوره‌های کارشناسی ارشد و تعهد کتابداران به رشته، می‌تواند بر مانع دوم نیز غلبه کند. چون رشته جوان است، هنوز سنت مورد اشاره از قوام کافی برخوردار نیست و با تعهدی که کتابداران به رشته خود دارند، اگر چنین رسمی باب شده باشد، قابل تغییر است. کافی است بپذیریم که - خواسته یا ناخواسته - دانشجویانی که با معدل بالا و امتیاز عالی پایان‌نامه به دوره دکتری راه می‌یابند، جانشینان ما و مدرسان آینده گروه‌های متعدد کتابداری و اطلاع‌رسانی هستند و مناسب یا نامناسب بودن آنها بی‌ربط به ما نیست. حداقل این است که به اصطلاح، بر روی کرسی‌های ما خواهند نشست. آن‌ها استادیارانی خواهند بود که ما استادان و دانشیاران برای جانشینی خود برگزیده‌ایم.

توجه به تبصره ماده 4 نیز بسیار بااهمیت است. «پذیرش این دانشجویان به صورت اضافه ظرفیت است و دانشگاه می‌تواند دستورالعمل ویژه‌ای برای پذیرش این دانشجویان تدوین و پس از تصویب شورای آموزشی دانشگاه اجرا نماید». چون این آیین‌نامه از تاریخ 81/12/19 به تصویب رسیده است، جادارد که گروه‌های کتابداری دارای هر دو سطح دوره تحصیلات تکمیلی، با جدیت برای استفاده از این آیین‌نامه تلاش کنند و شرایط اجرای آن‌را در دانشگاه خود فراهم آورند.

نشست‌های سالانه اعضای هیئت علمی گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی که در دوره‌های تکمیلی فعال‌اند، می‌تواند زمینه‌های اجرایی شدن این آیین‌نامه را فراهم آورد و شرایط قابل قبولی را برای قضاوت درباره قابلیت‌های مورد نیاز رشته، و دانشجویانی که دارای این قابلیت‌ها هستند، تأمین نماید.

این گونه نشست‌های کم‌هزینه اما پرثمر، حرکت مطلوبی است که انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران - با همیاری و همکاری دانشگاه‌های ذینفع - می‌تواند بانی آن باشد.

سردبیر